

Förstudierapport

Visselblåsarfunktion inom Region Västmanland

Förstudierapport

SAMMANFATTNING

Denna förstudie har genomförts för att utreda förutsättningarna för att tillhandahålla en visselblåsarfunktion enligt den nya visselblåsarlagen som träder i kraft 17 december 2021. Lagen reglerar bestämmelser om skydd för personer som i ett arbetsrelaterat sammanhang har fått del av eller inhämtat information om missförhållanden och rapporterar den. Skyddet omfattar även andra än rapporterande personer, till exempel personer som bistår den rapporterande personen och juridiska personer som den rapporterande personen äger, arbetar för eller på annat sätt har koppling till. Skyddet består av ansvarsfrihet och förbud mot hindrande åtgärder och repressalier. Lagen innehåller också bestämmelser som skyldighet att inrätta rapporteringskanaler, behandling av personuppgifter och tystnadsplikt.

Förstudien pekar på fördelen med att ha en extern mottagarfunktion och ärendehantering av visselblåsarfunktionen. Utifrån att företag och organisationer måste uppfylla en rad rättsliga skyldigheter, och bland dem är säkra rapporteringskanaler (till exempel webbtjänster och telefonlinjer för visselblåsare) en av de viktigaste. I direktivet anges specifikt krav på att dessa kanaler *"är utformade, inrättade och drivs på ett säkert sätt som säkerställer att en konfidentiell behandling av den rapporterande personens identitet och alla tredje parter identitet skyddas och att åtkomst för obehörig personal förhindras."*

Det finns ett flertal externa leverantörer som erbjuder likvärdiga visselblåstjänster. Olika alternativ har analyserats och arbetsgruppen förordar att gå vidare med en direktupphandling av en extern funktion som kan erbjuda:

- Mottagande av en anmälan på samtliga efterfrågade sätt.
- Ärendehantering som motsvarar lagkrav.
- Kvalificerad resurs som genomför en första bedömning av ett rapporterat ärende.
- Kvalificerad resurs som kan genomföra en fördjupad utredning.

När beslut om lösningsalternativet fattats är det denna förstudies rekommendation att ett införandeprojekt startar för att driftsätta tjänsten under maj 2022.

Förstudierapport

Innehåll

1	Förutsättningar	3
1.1	Bakgrund.....	3
1.2	Syfte.....	4
2	Genomförande.....	4
2.1	Tidplan	4
2.2	Resurser som deltagit i förstudien.....	4
2.3	Kostnader	4
2.4	Metod	4
3	Resultat av förstudien	5
3.1	Nuläge.....	5
3.2	Önskat läge.....	5
3.3	Omvärldsanalys	5
3.4	Risikanalys	6
4	Möjliga lösningar	6
4.1	förslag till visselblåsarfunktion	7
5	Rekommendation till fortsatt arbete	7
6	Bilagor	8

Förstudierapport

1 FÖRUTSÄTTNINGAR

1.1 Bakgrund

Europeiska rådet antog den 23 oktober 2019 (EU) 2019/1937 det så kallade visselblåstordirektivet, det vill säga direktiv om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten. Det ska ge en minimistandard inom EU för att skydda den som slår larm om oegentligheter som för bland annat finansiella tjänster, penningtvätt, folkhälsa, miljö, konsument- eller dataskydd.

Den 23 september 2021 föreslog marknadsutskottet att riksdagen säger ja till regeringens förslag till ny visselblåslag som ersätter lagen (2016:749). Det föreslås en ny lag med bestämmelser om skydd för personer som i ett arbetsrelaterat sammanhang har fått del av eller inhämtat information om missförhållanden och rapporterar den. Skyddet föreslås även gälla för andra än rapporterande personer, till exempel personer som bistår den rapporterande personen och juridiska personer som den rapporterande personen äger, arbetar för eller på annat sätt har koppling till. Skyddet föreslås bestå av ansvarsfrihet och förbud mot hindrande åtgärder och repressalier. Lagen föreslås också innehålla bestämmelser som skyldighet att inrätta rapporteringskanaler, behandling av personuppgifter och tystnadsplikt. Det föreslås vidare ändringar i offentlighets och sekretesslagen (2009:400) som innebär att sekretess ska gälla vid tillämpning av rapporter om missförhållanden och i domstol vid tillämpningen av den nya lagen (2020/21:193).

Den 29 september beslutade riksdagen att den nya lagen SFS 2021:890 Lag om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden ska träda ikraft den 17 december 2021. Lagen innebär att regionen ska ha en visselblåsarfunktion på plats senast den 17 juli 2022

Lagen innebär flera viktiga justeringar av tidigare lagstiftning:

- Förstärkt skydd för visselblåsare.
- Ny bredare personkrets som skyddas.
- Att visselblåsarens identitet skall hållas hemlig.
- Organisationer med minst 50 anställda ska bli skyldiga att inrätta särskilda rapporteringskanaler.
- Ett antal myndigheter skall inrätta externa rapporteringskanaler till medborgarna.
- Skydd inträder också vid offentliggöranden till allmänheten av information om överträdelser.

Arbetet med att förebygga, upptäcka och hantera korruption, oegentligheter och allvarliga missförhållanden kan inneha många åtgärder. En väl fungerande visselblåsarfunktion är en del i det arbetet.

Förstudierapport

I september fattade regionstyrelsen i Västmanland beslut om att:

1. Regionstyrelsen uppdrar till regiondirektören att utreda vilka åtgärder som behöver vidtas för att efterleva den nya visselblåsarlagen.
2. Återrapport med förslag om inrättande av en visselblåsarfunktion ska ske till regionstyrelsen i december.

1.2 Syfte

Förstudien syfte är:

- att utreda vilka förutsättningar som är aktuella för att regionen kan starta en visselblåstjänst som lever upp till den nya lagen.
- Att presentera förslag till hur tjänsten ska organiseras

2 GENOMFÖRANDE

2.1 Tidplan

2021-09-01 – 2021-12-15 Förstudien ska leverera sitt resultat den 15 november. Därefter tar genomförande processen sin början och tjänsten bör vara i drift under maj 2022 det exakta datumet sätts i genomförandeprojektet. Den 17 juli 2022 ska alla offentliga arbetsgivare ha inrättat funktionen.

2.2 Resurser som deltagit i förstudien

Jan Hallberg	Administrativ direktör, beställare	Centrum för administration
Anna-Karin Jansson	Ambulansdirigeringsstrateg, förstudieledare	Juridik och säkerhet
Hans Löhman	Säkerhetschef	Säkerhetsenheten
Fredrik Alm	Administrativ chef	Regionkansliet
Carl-Johan Karlsson	Chefsjurist	Juridik och säkerhet
Björn Forsberg	Förhandlingschef	Centrum för HR stab

2.3 Kostnader

förstudien finansieras av intern tid för deltagande resurser. Förstudien ska presentera olika alternativ till lösning för funktionen, ett kostnadsestimat samt förslag till finansiering.

2.4 Metod

Förstudien har använt sig av följande metoder för insamling/sammanställning av information:

- En processkartläggning av vad som krävs för att hantera tjänsten.
- Omvärldsbevakning genom dokumentläsning hur andra kommuner och regioner tidigare har hanterat tjänsten.
- "Rundabordssamtal" med Region Sörmland, Region Örebro och Region Värmland.

Förstudierapport

- Avstämning med Västerås Stad och Region Uppsala om hur de hanterar tjänsten idag.
- Presentation av tjänsten från ett antal leverantörer.
- Workshop med förvaltningsrepresentanter och fackliga företrädare
- Genomgång av befintliga rutindokument gällande avvikelser som förekommer i regionen men inte räknas som en visselblåsartjänst.

3 RESULTAT AV FÖRSTUDIEN

3.1 Nuläge

Idag saknar Region Västmanland en tjänst gällande visselblåsarfunktion som motsvarar de krav som finns i Lag om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden (SFS 2021:890) som träder i kraft 17 december.

3.2 Önskat läge

Att utforma en visselblåsarfunktion för regionen som startar under maj 2022. En visselblåsarfunktion ska inge förtroende för användarna så att de vågar använda den. En visselblåsare ska garantera anonymitet och säkerställande om att inga repressalier kan ske.

I samband med införandet av visselblåsarfunktionen är det viktigt att det finns tydlig information om funktionens syfte så att inkomna tips/anmälningar ska vara inom ramen för ett vad som är ett visselblåstips.

Visselblåsarfunktionen skulle kunna innebära en upphandlad tjänst för mottagning, sortering och utredning av visselblåsarärenden samt ett ärendehanteringssystem. Efter mottagen "vissling" gör den externa mottagaren en bedömning med rekommendation om fortsatt hantering, och överlämnar sedan ärendet till regionens utredningsgrupp för beslut.

3.3 Omvärldsanalys

Omvärldsanalysen belyser några saker som är bra att ta hänsyn till vid införandet av funktionen.

Krav:

- Rapportering ska kunna ske muntligt, skriftligt och via fysiskt möte.
- Återkoppling till visselblåsaren ska ske inom 7 dagar respektive 3 månader.
- Visselblåsarfunktionen ska möjliggöra sekretess bland annat avseende identiteten på tipsaren och utpekade personer samt skydd mot repressalier.

Vad man bör tänka på för att få en bra tjänst:

- Hur ledningen pratar om funktionen och vikten av den.
- Att tydligt definiera vad som kan rapporteras in till kanalen.
- Att vara tydlig med vad som inte ska rapporteras in och ge exempel som användarna enkelt kan relatera till.

Förstudierapport

- Tydliggöra vilka andra rapporteringsvägar som kan användas för tips som ej klassas som visselblåstips, och tydliggöra den ordinarie rapporteringsvägen för dessa. Visselblåsfunktionen är ett komplement till övriga rapporteringskanaler och ersätter inte dessa.
- Att tjänsten kommuniceras till de tänkta användarna.
- Skapa förtroende för tjänsten.
- Att endast erbjuda en enkel funktion med en e-postadress till HR-ansvarig eller jurist inom organisationen tillåter inte full anonymiteten om återkoppling skall vara möjlig. Det skapar även problem i de fall själva mottagaren av tipset är den som utpekats för de misstänkta oegentligheterna vilket kan skada förtroendet för funktionen och medföra andra problem kring opartiskhet.

Det finns flera fördelar med att låta någon utanför organisationen utreda inkomna visselblåsarärenden. En sådan lösning bidrar framförallt till att stärka och säkra oberoendet, integritet och trovärdighet i hanteringen. Det gör också att personerna i den interna utredningsfunktionen, som kan bli utsatta för påtryckningar från kollegor och chefer, och i värsta fall känna sig hotade, skyddas.

Kostnaderna för en upphandlad utredningsfunktion (system samt initiala bedömningar) beräknas uppgå till cirka 50 000 – 100 000 kr per år beroende på antalet inkomna ärenden. Om de upphandlade funktionen ska genomföra fördjupade utredningar tillkommer ytterligare kostnader.

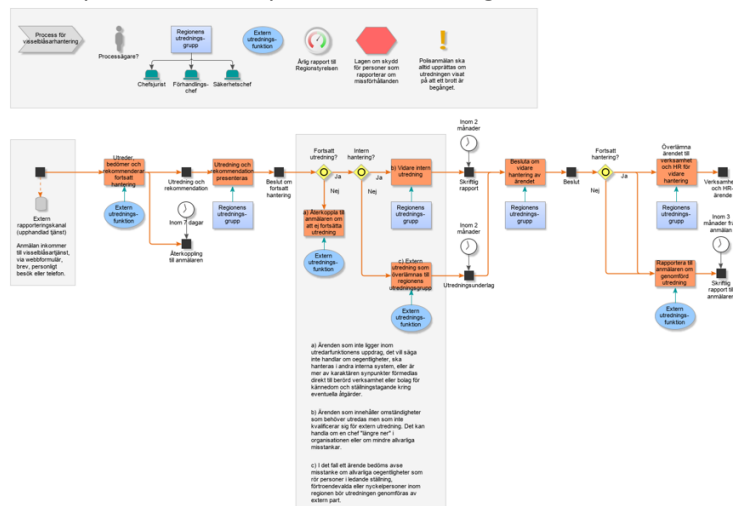
3.4 Riskanalys

Riskanalys kommer genomföras efter det att beslut om hur tjänsten ska utföras är fattat. För att få in synpunkter på hur visselblåsfunktionen ska utformas har en workshop tillsammans med fackliga företrädare och förvaltningsrepresentanter genomförts.

4 MÖJLIGA LÖSNINGAR

Efter arbetet med att utreda visselblåsfunktionen har för- respektive nackdelar med att placera vissa delar av visselblåsfunktionen externt övervägts. Kontakter har tagits med ett antal leverantörer av visselblåsfunktionen och leverantörerna har presenterat olika upplägg för att hantera funktionen.

Nedan presenteras en processbeskrivning av ett ärende.

Figur 1. Processbeskrivning av tänkt visselblåsarfunktion

Ett exempel på ärendeflödet beskrivs i processbeskrivningen.

5 REKOMMENDATION TILL FORTSATT ARBETE

- Upphandling av en extern visuellblåsarfunktion.
- Framtagande av riktlinje och andra stöddokument för visuellblåsarfunktionen.
- Fastställande av ärendeflöde (processbeskrivning).
- Formering av en intern oberoende utredningsfunktion.
- Genomförande av riskanalys.
- Genomförande av utbildnings- och kommunikationsinsatser.

Förstudiens namn: Visselblåstjänst
Förstudieledare: Anna-Karin Jansson

Datum 2021-11-16

Förstudierapport

6 BILAGOR

Bilaga 1, Processbeskrivning visselblåsarhantering

Bilaga 2, SFS 2021:890 Lag om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden.